

วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก

ชวน พิณรุฬพันธ์

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

วัดร้างใต้ต้นที่ไม่มีคนรู้จัก

บรรณาธิการ	อาจารย์ณฤทธิ์ ประจงแต่ง	ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
กองบรรณาธิการ	รศ.ดร.พีระพงษ์ กุลพิศาล อาจารย์สุวัฒน์ บุศย์เมือง อาจารย์วรวิทย์ คำพลีก อาจารย์ ดร.วิเนส จันทะวงษ์ศรี	ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันศิลปะและวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันศิลปะและวัฒนธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันศิลปะและวัฒนธรรม รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งหัวหน้าสำนักงาน ผู้อำนวยการ
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	นางสาวชุตติมา อิ่มนรินทร์ นางสาวณัฐวไลรัตน์ ดอกไม้งาม นายสุชาติ อ่อนสันทัต	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป นักวิชาการศึกษา เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
ผู้แต่ง	หวน พินธุพันธ์	
พิมพ์ครั้งที่ ๑	สิงหาคม ๒๕๖๗	
จำนวน	xxx เล่ม	
ISBN	xxx-xxx-xxx-xxx-x	
ภาพประกอบ	สมพงษ์ นิติกุล ว่าที่ร้อยตรีปภาณ วงศ์รัตนาวิน สุชาติ อ่อนสันทัต ปวีรรชช เจียมจิตต์ หวน พินธุพันธ์	

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
๓๒๑ ถนนนารายณ์มหาราช ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ๑๕๐๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๖๔๑ ๓๐๙๖ www.culture.tru.ac.th

พิมพ์ที่ บริษัท พี.เอ.สีฟวิ่ง จำกัด

๔ ซอยสิรินธร ๗ แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๘๑ ๘๘๘๐

คำปรารภ

ผู้เขียนเคยสอนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีช่วงที่เป็น “วิทยาลัยครูเทพสตรี” ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๐๑-๒๕๑๓ วิชาที่ผู้เขียนสอนคือ ศิลปศึกษากับ ทัศนศึกษา ในปี พ.ศ.๒๕๐๙ ผู้เขียนสอนวิชาศิลปะวิจิตรศิลป์แก่นักเรียน ป.กศ.สูง ผู้เขียนได้พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อศึกษาโบราณวัตถุสถานในจังหวัดลพบุรีด้วย ทำให้ได้แนวคิดให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เมื่อนักเรียนศึกษาค้นคว้าได้ช่วยกันลงขันจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ “ลพบุรีที่น่ารู้” เพื่อแจกจ่ายแก่ครูอาจารย์ นักเรียนและผู้สนใจ

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๑๑ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะออกสำรวจและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพราะมีเรื่องที่น่าศึกษาค้นคว้าอีกมาก ช่วงนั้นทางวิทยาลัยครูเทพสตรีไม่มีนโยบายให้ครูอาจารย์ศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนจึงได้ดำเนินการด้วยตนเอง โดยออกสำรวจค้นคว้า หลังจากเลิกสอนในตอนเย็นและวันหยุดราชการโดยถือจักรยานออกไปสำรวจค้นคว้า แล้วจัดพิมพ์ “ลพบุรีที่น่ารู้” ขึ้นใหม่ โดยจัดการพิมพ์เอง ขายเอง ในราคาเล่มละ ๖ บาท และได้นำออกฝากขายที่พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ ศาลพระกาฬ ร้านหนังสือในลพบุรีและกรุงเทพมหานคร มีคนสนใจกันมากพอสมควร

ต่อมาผู้เขียนเห็นว่ายังมีเรื่องที่น่าออกสำรวจและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอีกมาก จึงขอเงินทุนจากมูลนิธิเอเชียเพื่อออกสำรวจและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และจัดพิมพ์หนังสือ “ลพบุรีที่น่ารู้” ใหม่ ในปีพ.ศ.๒๕๑๒ ได้พิมพ์เองขายเอง โดยจำหน่ายในราคาเล่มละ ๑๒ บาท

จากกรที่ผู้เขียนได้ออกสำรวจศึกษาค้นคว้าและสอบถามผู้รู้เพิ่มเติมนั้น ทำให้ผู้เขียนได้ข้อมูลอีกมากมาย โดยเฉพาะเรื่อง “วัดร้างในตัวเมืองลพบุรีที่ไม่มีคนรู้จัก” ผู้เขียนจึงได้เพิ่มเรื่องนี้ไว้ใน “ลพบุรีที่น่ารู้” ด้วย และได้เขียนบทความเรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ส่งไปลงพิมพ์ใน “ชาวกรุง” ฉบับเดือนมกราคม ๒๕๑๔

ต่อมา พ.ศ.๒๕๑๕ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ได้จัดพิมพ์ “ลพบุรีที่น่ารู้” ใหม่ และได้พิมพ์เรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ในหนังสือ “มรดกศิลปกรรมสยาม” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ด้วย

เมื่อ ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ให้ผู้เขียนช่วยเขียนเรื่องมาลงพิมพ์ใน หนังสือที่ระลึกสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ครบรอบ ๓๐ ปี ผู้เขียนจึงนำเรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” นี้ขึ้นมาเขียน ขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๙ ผู้เขียนได้เขียน “ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี” ให้สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์จัดพิมพ์จำหน่ายในราคาเล่มละ ๓๐๐ บาท ได้นำ เรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ลงพิมพ์ด้วยอีกครั้ง

ต่อมาเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ผู้เขียนได้เขียนอีบุ๊กเรื่อง “ทอดน่องท่องดู ของดีที่ลพบุรี” โดยทอดดูของดีจากคำขวัญจังหวัดลพบุรีที่ว่า “วังนารายณ์ คู่บ้าน ศาลพระกาฬคูเมือง ปรากฏสามยอดลือเลื่อง เมืองแห่งดินสอพอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์” ออกเผยแพร่ โดย meb และ Chulabook ต่อมาสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย ราชภัฏ เทพสตรี ได้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มออกเผยแพร่ และทำเป็นอีบุ๊กด้วย ในเล่มนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างโบราณวัตถุสมัยทวารวดีที่พบเมื่อครั้งสร้างถนน จากตัวเมืองไปสระแก้วด้วย

ล่าสุดในปี พ.ศ.๒๕๖๗ นี้ ผู้เขียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบัน มากขึ้น จึงได้เขียนเรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ขึ้นใหม่อีกครั้ง ได้เพิ่มเติม เรื่อง “สระน้ำโบราณ” และเพิ่มเติมภาพที่เป็นปัจจุบันอีกหลายภาพ

ขอขอบคุณ **ว่าที่ร้อยตรีปภาณ วงศ์รัตนาวิน** อาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษา เพชรบุรี **คุณสมพงษ์ นิตกุล** ผู้รวบรวมภาพเก่าลพบุรีเป็นหนังสือ “ภาพโบราณ ตำนานเมืองลพบุรี” **คุณปวิรรษ เจริญจิตต์** นักโบราณคดีชำนาญการ สำนัก ศิลปากรที่ 4 ลพบุรี **คุณสุชาติ อ่อนสันทัต** เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สำนัก ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ที่ช่วยถ่ายภาพนำมาลง ประกอบเรื่อง และขอขอบคุณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ เทพสตรี ที่จัดพิมพ์ “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ในครั้งนี้

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” เล่มนี้ จะเป็นหลัก ฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของลพบุรี ที่จารึกไว้ในแผ่นดินต่อไป และ ผู้เกี่ยวข้องน่าจะเห็นความสำคัญ และดำเนินการอนุรักษ์ไว้ ถ้าไม่สะดวกที่จะ ดำเนินการในวันนี้ วันหน้าในอนาคตคงจะมีสักวันที่จะดำเนินการให้เป็นจริงต่อไป

หวน พินธุพันธ์

คำนำ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ทราบว่า รongศาสตราจารย์หวน พินรุพันธ์ อดีตอาจารย์วิทยาลัยครูเทพสตรี ได้สำรวจค้นคว้าโบราณวัตถุสถานในเมืองลพบุรี แล้วเขียนเป็นหนังสือชื่อ “ลพบุรีที่น่ารู้” เมื่อปี พ.ศ. 2511 ต่อมาในปี พ.ศ.2512 ได้สำรวจค้นคว้าเพิ่มเติมและจัดพิมพ์ขึ้นใหม่อีกครั้ง และในปี พ.ศ.2515 สำนักพิมพ์ไอเดียสโตรได้นำมาจัดพิมพ์ “ลพบุรีที่น่ารู้” ในรูปเล่มที่สวยงามอีกเป็นครั้งที่สาม ยิ่งไปกว่านั้นในปี พ.ศ. 2558 สำนักพิมพ์ไอเดียสโตรได้จัดพิมพ์ “ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี” ของ รongศาสตราจารย์หวน พินรุพันธ์ ขึ้นมาอีกในรูปเล่มที่สวยงามอีกเช่นกัน ล่าสุดเมื่อปีที่ผ่านมา รongศาสตราจารย์หวน พินรุพันธ์ ได้ทำอีบุ๊กเรื่อง “วัดร้างใต้ดิน ที่ไม่มีคนรู้จัก” ออกมาเผยแพร่แบบออนไลน์ (online) อีก ซึ่งผู้สนใจส่วนหนึ่งไม่สะดวกที่จะอ่านอีบุ๊ก แบบออนไลน์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จึงขออนุญาตนำอีบุ๊กเรื่อง “วัดร้างใต้ดิน ที่ไม่มีคนรู้จัก” มาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มและได้ความอนุเคราะห์จาก รongศาสตราจารย์หวน พินรุพันธ์ เรียบเรียงเนื้อหาเพิ่มเติมใหม่ และออกเผยแพร่ในครั้งนี้

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ขอขอบคุณ รongศาสตราจารย์หวน พินรุพันธ์ ที่มอบอีบุ๊กเรื่อง “วัดร้างใต้ดิน ที่ไม่มีคนรู้จัก” ให้พิมพ์เป็นรูปเล่มเพื่อเผยแพร่ในครั้งนี้ หวังว่าจะทำให้ผู้สนใจได้อ่านอย่างสะดวก และเพลิดเพลินมีความสุขกับการอ่านอย่างแน่นอน

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สารบัญ

คำปรารภ	๓
นำเรื่อง	๘
วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก ใน “ลพบุรีที่น่ารู้” ปี พ.ศ.๒๕๑๒	๓๐
วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก ใน “ชาวกรุง” ปี พ.ศ.๒๕๑๓	๓๓
วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก ใน “มรดกศิลปกรรมสยาม” ปี พ.ศ.๒๕๑๕	๓๒
วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก ใน “หนังสือที่ระลึกสำนักศิลปะ และวัฒนธรรมครบรอบ ๓๐ ปี พ.ศ.๒๕๓๙	๓๒
วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก ใน “ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี” ปี ๒๕๕๙	๓๒
วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก ใน “ทอดน่องทองคำของดีที่ลพบุรี” ปี พ.ศ.๒๕๖๖	๓๓
วัดไก่อี้อย	๓๕
วัดไก่อัน	๓๕
วัดพระยาออก	๓๖
วัดละโว้	๓๗

ภาพจากวารสาร “เมืองโบราณ”	๒๐
วัดใหม่ปราสาทสามยอด	๒๓
วัดราชอุทัย	๒๒
วัดสองคนหรือวัดสองพี่น้อง	๒๒
วัดมเหศวร	๒๔
โบราณสถานในบริเวณวิทยาลัยเทคนิคลพบุรี	๒๖
พระพุทธรูปและโบราณวัตถุในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	๒๖
สระมโนราห์	๒๘
การตรวจทางโบราณคดีบริเวณศาลพระกาฬ	๓๐
ข้อเสนอแนะ	๓๖
เกี่ยวกับผู้เขียน	๔๓

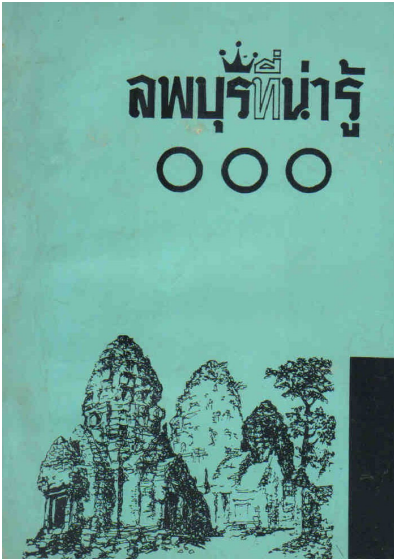

นำเรื่อง

ผู้เขียนเคยสอนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีช่วงที่เป็น “วิทยาลัยครูเทพสตรี” ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๐๑-๒๕๑๓ วิชาที่ผู้เขียนสอนคือ ศิลปศึกษากับ ทัศนศึกษา ในปี พ.ศ.๒๕๐๙ ผู้เขียนสอนวิชาศิลปะวิจักษณ์แก่นักเรียนป.กศ.สูง ผู้เขียนได้พานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อศึกษาโบราณวัตถุสถานในจังหวัดลพบุรีด้วย ทำให้ได้แนวคิดให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เมื่อนักเรียนศึกษาค้นคว้าได้ช่วยกันลงขันจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ “ลพบุรีที่น่ารู้” เพื่อแจกจ่ายแก่ครูอาจารย์ นักเรียนและผู้สนใจ

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๑๑ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะออกสำรวจและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพราะมีเรื่องที่น่าศึกษาค้นคว้าอีกมาก ช่วงนั้นทางวิทยาลัยครูเทพสตรีไม่มีนโยบายให้ครูอาจารย์ศึกษาค้นคว้า ผู้เขียนจึงได้ดำเนินการด้วยตนเอง โดยออกสำรวจค้นคว้า หลังจากเลิกสอนในตอนเย็นและวันหยุดราชการโดยถือจักรยานออกไปสำรวจค้นคว้า แล้วจัดพิมพ์ “ลพบุรีที่น่ารู้” ขึ้นใหม่ โดยจัดการพิมพ์เอง ขายเอง ในราคาเล่มละ ๖ บาท และได้นำออกฝากขายที่พิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ ศาลพระกาฬ ร้านหนังสือในลพบุรี และกรุงเทพมหานคร มีคนสนใจกันมากพอสมควร

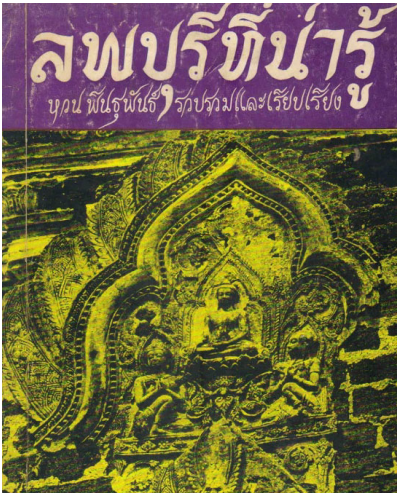
จบบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๐๙

จบบัณฑิต พ.ศ. ๒๕๑๗

ต่อมาผู้เขียนเห็นว่ายังมีเรื่องที่น่าสนใจออกสำรวจและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมอีกมาก จึงขอเงินทุนจากมูลนิธิอาสาเซียเพื่อออกสำรวจและศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และจัดพิมพ์หนังสือ “ลพบุรีที่น่ารู้” ใหม่ ในปีพ.ศ. ๒๕๑๖ ได้พิมพ์เองขายเอง โดยจำหน่ายในราคาเล่มละ ๑๒ บาท

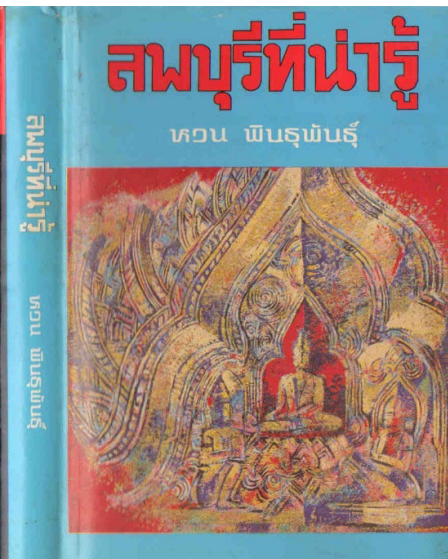
จากการที่ผมได้ออกสำรวจศึกษาค้นคว้าและสอบถามผู้รู้เพิ่มเติมนั้น ทำให้ผมได้ข้อมูลอีกมากมาย โดยเฉพาะเรื่อง “วัดร้างในตัวเมืองลพบุรีที่ไม่มีคนรู้จัก” ผมจึงได้เพิ่มเรื่องนี้ไว้ใน “ลพบุรีที่น่ารู้” ด้วย และได้เขียนบทความเรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ส่งไปลงพิมพ์ใน “ชาวกรุง” ฉบับเดือนมกราคม ๒๕๑๔

ฉบับพิมพ์ พ.ศ.๒๕๓๒ ปกหน้า

ฉบับพิมพ์ พ.ศ.๒๕๓๒ ปกหลัง

ฉบับพิมพ์ พ.ศ.๒๕๓๕

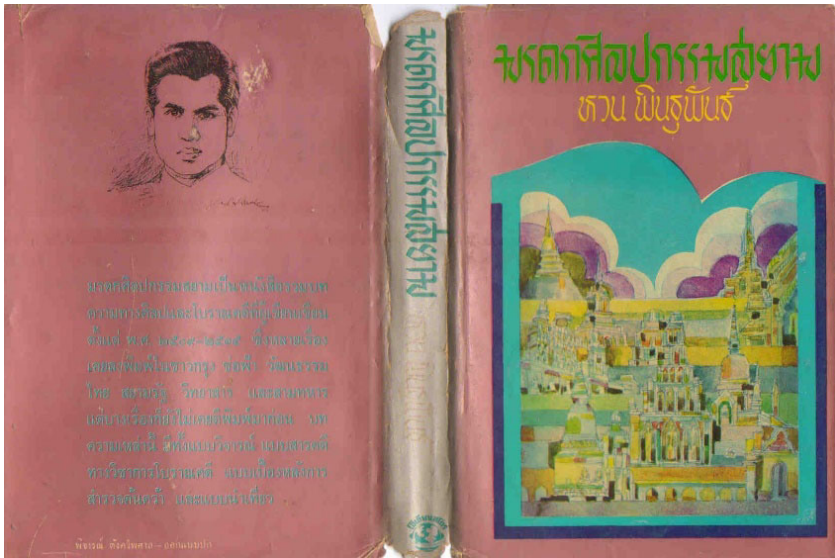

ชาวกรุง ฉบับเดือนมกราคม ๒๕๓๔ ที่ลงพิมพ์เรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก”

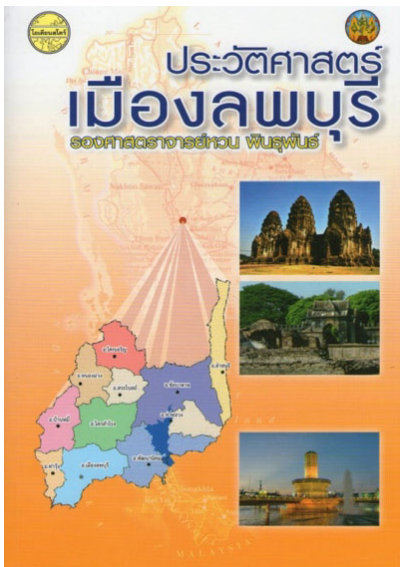
ต่อมา พ.ศ.๒๕๑๕ สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ได้จัดพิมพ์ “ลพบุรีที่น่ารู้” ใหม่ และได้พิมพ์เรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ในหนังสือ “มรดกศิลปกรรมสยาม” เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ด้วย

เมื่อผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีให้ผู้เขียนช่วยเขียนเรื่องมาลงพิมพ์ใน หนังสือที่ระลึกสำนักศิลปะและวัฒนธรรมครบรอบ ๓๐ ปี ผู้เขียนจึงนำเรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” นี้ ขึ้นมาเขียนขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะลืมกันและเงียบหายไปกับสายลม

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๕๙ ผู้เขียนได้เขียน “ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี” ให้สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์จัดพิมพ์จำหน่ายในราคาเล่มละ ๓๐๐ บาท ได้นำเรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ลงพิมพ์ด้วยอีกครั้ง

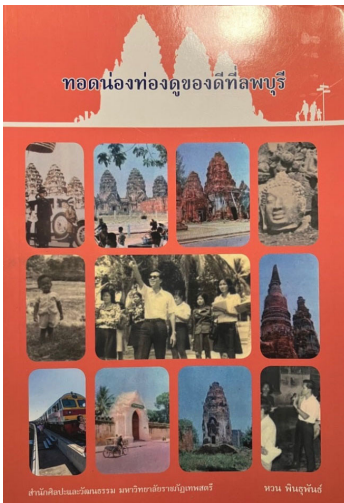

เรื่อง "วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก" ลงพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๖

เรื่อง "วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก" ลงพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๙

ต่อมาเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ผู้เขียนได้เขียนอีบุ๊กเรื่อง “ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี” โดยท่องเที่ยวจากคำขวัญจังหวัดลพบุรีที่ว่า “วังนารายณ์คู่บ้าน ศาลพระกาฬคู่เมือง ปรางค์สามยอดลือเลื่อง เมืองแห่งดินสอพอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์” ออกเผยแพร่โดย meb และ Chulabook ต่อมาสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ได้จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มออกเผยแพร่ และทำเป็นอีบุ๊กด้วย ในเล่มนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างโบราณวัตถุสมัยทวารวดีที่พบเมื่อครั้งสร้างถนนจากตัวเมืองไปสระแก้วด้วย

ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีทำอีบุ๊กคลิกอ่านได้ที่ลิงค์ : <https://culture.tru.ac.th/books/๔๐>

ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี meb ทำอีบุ๊กจำหน่ายคลิกอ่านได้ที่ลิงค์ : <https://www.mebmarket.com/web/index.php?action=BookDetails&data=YToyOntzOjc6LnVzZXJfaWQiO๓M๖NzoiMzg๕M-jk๕NCl๗cz๐๓OIJib๑๔rX๒lkjtzOjY๖ljxO-DgzMSI๗fQ>

ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี Chulabook ทำอีบุ๊กจำหน่ายคลิกอ่านได้ที่ลิงค์ : <https://www.chulabook.com/tourism-book/๑๖๘๑๙๘>

จึงกล่าวได้ว่าเรื่อง “**วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก**” เรื่องนี้ได้จัดพิมพ์มาแล้วหลายครั้ง เนื้อหาในเรื่องนี้ผู้เขียนมีข้อเสนอให้กรมศิลปากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาค้นคว้าขุดค้นและอนุรักษ์วัดร้างใต้ดินเหล่านี้ไว้ แต่ก็ไม่มีหน่วยงานใดสนใจและการดำเนินการใด ๆ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๒ วิทยาลัยครูเทพสตรีจัดสัมมนาเรื่อง “**ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี**” ก็ไม่สนใจเรื่องนี้ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๐ ผู้เขียนได้เสนอให้ **คุณอำนาจ จันเงิน** ในฐานะที่เป็น **ผู้ตรวจราชการกระทรวงวัฒนธรรม** และเป็น **ประธานชมรมคนรักลพบุรี** ช่วยผลักดันในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดลพบุรีเป็นบ้านเกิดของ **คุณอำนาจ จันเงิน** ด้วย น่าจะช่วยผลักดันให้ **กรมศิลปากร วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี** และ **ชมรมคนรักลพบุรี** ร่วมกันศึกษาค้นคว้าอย่างยิ่ง ก็ไม่ได้ได้รับความสนใจอีก ล่าสุดผู้เขียนเสนอเรื่องนี้ต่อ **สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี** ให้นำเรื่องนี้เข้าที่ประชุมสัมมนาเรื่อง “**วัฒนธรรมชาติ วัฒนธรรมชุมชน ประสบการณ์จากลพบุรี**” เมื่อวันที่ ๒๘-๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๑ ทราบว่าได้รับความสนใจแต่นำเข้าที่ประชุมสัมมนาไม่ทัน

เรื่อง “**วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก**” นี้ ผู้เขียนศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อนำมาเขียนตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๙-๒๕๑๒ รวมแล้วหลายปีด้วยกัน ล่าสุดในปี พ.ศ.๒๕๖๖ นี้ ผู้เขียนได้ค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นปัจจุบันมากขึ้นอีก จึงขอกล่าวถึงวัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จักตามลำดับไปดังนี้

วัดไถ่เตี้ย

วัดนี้เริ่มจากการที่ผู้เขียนมีโอกาสสอบถาม พระครูปลัดสุทัศน์ (ปัจจุบันคือ พระครูประภัสร์ สุตคุณ) วัดเสาชิงช้า เกี่ยวกับวัดร้างที่ไม่มีคนรู้จักในตัวเมืองลพบุรีซึ่งมีอยู่หลายวัดด้วยกัน วัดแรกก็คือ “วัดไถ่เตี้ย” ท่านเชื่อว่าน่าจะอยู่ในบริเวณโรงเรียนอนุบาล ลพบุรี และยังมีผู้เล่ากันต่อ ๆ มาอีกว่าเมื่อครั้งที่มีการก่อสร้างอาคารเรียนของโรงเรียนอนุบาลลพบุรี ได้ขุดพบซากโบราณสถานก่อด้วยอิฐและพบเศษเครื่องปั้นดินเผาด้วย

วัดไถ่เตี้ยในบริเวณโรงเรียนอนุบาลลพบุรี

วัดไถ่จัน

พระครูปลัดสุทัศน์ วัดเสาชงทอง ยังได้เล่าให้ฟังถึงวัดร้างที่ไม่มีคนรู้จัก อีกวัดหนึ่งคือ “วัดไถ่จัน” ว่าน่าตั้งอยู่ตรงถนนนารายณ์มหาราชและบริเวณ ที่ทำการไปรษณีย์ ลพบุรี ซึ่งสร้างทับบริเวณวัดนี้ทั้งหมดแล้ว

วัดไถ่จันบริเวณหน้าที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลข จ.ลพบุรี

วัดพระยาออก

พระครูปลัดสุทัศน์ ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังอีกวัดหนึ่งคือ “วัดพระยาออก” ซึ่งน่าจะอยู่ในเขตสนามโรงเรียนพิบูลวิทยาลัยติดกับถนนนารายณ์มหาราช เลยศาลพระกาฬไปทางทิศตะวันออกไม่มากนัก แต่ คุณอ่อนสา แพงแสง สันนิษฐานว่า วัดพระยาออกน่าจะอยู่ตรงสนามด้านเหนือของโรงเรียนพิบูลวิทยาลัย เพราะเคยเห็นเนินดินอยู่บริเวณนั้น อย่างไรก็ตามบริเวณทั้งหมดนี้น่าจะเป็นวัดพระยาออกทั้งหมดก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็แสดงว่าการสร้างถนนนารายณ์มหาราชเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๐ เป็นการสร้างผ่านวัดร้างถึง ๓ วัดคือ วัดพระยาออก วัดไถ่เตี้ย และ วัดไถ่จัน

โรงเรียนเพ็ญลภวิทยาลัย

วัดพระยาออก บริเวณโรงเรียนเพ็ญลภวิทยาลัย

วัดพระยาออกอยู่ใกล้บริเวณ
วิหารหลวงพ่อขาว

วัดละโว้

สำหรับบริเวณถนนพระนารายณ์มหาราชนี้เคยมีเจดีย์แต่ถูกรื้อทำลายเพื่อครั้งที่สร้างถนนนารายณ์มหาราช ซึ่ง นายตรี อมาตยกุล ได้เขียนไว้ในหนังสือ “จังหวัดลพบุรี” (พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๙) ตอนหนึ่งกล่าวว่า

“...แต่มีสิ่งหนึ่งที่ได้พบที่เมืองลพบุรีเมื่อคราวสร้างเมืองใหม่ ใน พ.ศ.๒๔๘๐ สิ่งนั้นคือเจดีย์สมัยทวารวดี แต่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่เจดีย์องค์เดียวกันซึ่งได้พบใหม่นี้ ถูกรื้อทำลายเสียในคราวที่ได้พบนั่นเอง เพราะเจดีย์องค์นี้อยู่ในเส้นทางของถนนที่จะต้องตัดผ่านไป...”

และอีกตอนหนึ่งกล่าวว่า

“เมืองเดิมที่พวกมอญสร้างขึ้นนั้น เข้าใจว่าคงจะอยู่ทางตะวันออกของทางรถไฟ เพราะเมื่อคราวสร้างเมืองใหม่ใน พ.ศ.๒๔๘๐ ได้ขุดพบสถูปก่อด้วยอิฐไม่มีปูนสององค์ใหญ่องค์หนึ่งในบริเวณวัดเก่าของเมืองลพบุรีเรียกกันว่า วัดละโว้ ...”

จากข้อความนี้เองผู้เขียนเพิ่งได้พบภาพถ่ายทั้งหมด ๖ ภาพในวารสารเมืองโบราณ ฉบับเดือนมกราคม-มีนาคม ๒๕๑๘ ที่ นายมานิต วัลลภโกดม นำมาประกอบบทความเรื่อง “สุวรรณภูมิอยู่ที่ไหน” ซึ่งก็ตรงกับที่นายตรี อมาตยกุลกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“...เครื่องประดับเจดีย์องค์นี้ทำด้วยปูนปั้นแบบเดียวกันกับที่พบที่เมืองนครปฐม เช่น เศียรพระพุทธรูป เศียรยักษ์ หน้าสิงห์ ลายกระหนก ดอกจันทร์ และประจำยาม เหล่านี้มีอยู่มากมาย...น่าเสียดายที่ถูกขุดและฉุดลากออกมาจากที่ตั้งเดิม จนตัวสิ่งใดได้แตกหักออกเป็นท่อนๆ คงเหลือที่ตีอยู่เพียงท่อนหัวท่อนเดียวเท่านั้น”

“ของโบราณเหล่านี้ เดิมเจ้าหน้าที่กรมยุทธโยธาทหารบก ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ก่อสร้างเมืองใหม่ได้นำไปเก็บรักษาไว้ในค่ายนารายณ์มหาราช ต่อมากรมศิลปากรได้ขอรับมาไว้ในลพบุรีพิพิธภัณฑสถาน ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๐ แล้ว...”

จากข้อความทั้งหมดนี้ทำให้คิดไปว่า เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๐ เขาทำกันขนาดนี้เสียหรือ ถ้าท่านผู้อ่านเข้าไปชมพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ (เดิมคือ “ลพบุรีพิพิธภัณฑสถาน” ที่นายตรี อมาตยกุลกล่าวไว้) ก็ลองดูด้วยว่ายังมีโบราณวัตถุเหล่านี้อยู่ครบถ้วนไหม

เนินส্তুปที่ถูกทำลายเพราะสร้างถนน

ปูนปั้นและเครื่องประดับส্তুปที่พบ
ขณะทำงาน

เศียรพระพุทธรูปปูนปั้นที่พบ
ขณะทำงาน

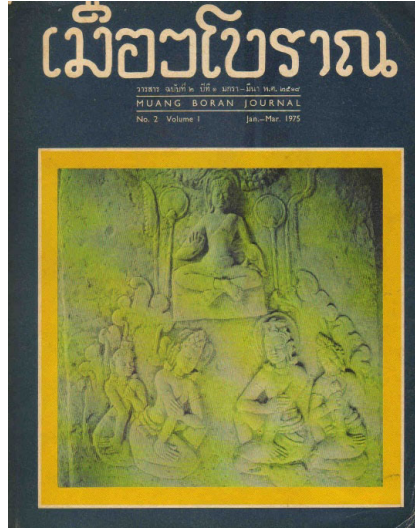

รูปสิงห์ปูนปั้นประดับส্তুปที่พบ
ขณะทำงาน

วัดร้างใช้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก

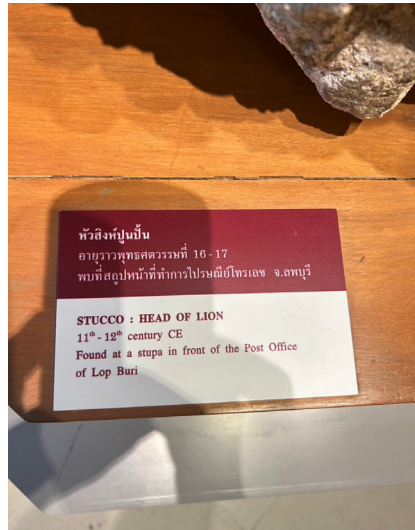
ชิ้นส่วนพระพุทธรูปและเสาคู่ปูนปั้น
ประดับstup

วารสารเมืองโบราณที่ลงพิมพ์ภาพ
ทั้ง ๖ ภาพ

หัวสิงห์ปูนปั้นพบที่stupหน้าทำการไปรษณีย์โทรเลข จังหวัดลพบุรี
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนารายณ์

วัดใหม่ปราสาทสามยอด

ผู้เขียนมีโอกาสสอบถามคุณอ่อนสา แพงแสง เจ้าหน้าที่กรมการศาสนา ในสมัยนั้นหลายครั้ง ครั้งหนึ่งท่านได้กรุณาเปิดหนังสือทำเนียบวัดในประเทศไทย ซึ่งกรมการศาสนารวบรวมไว้เมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๖ ให้ผมดู พร้อมทั้งสันนิษฐาน วัดร้างที่เหลือแต่ชื่อให้ฟังอีก ๒ วัด คือ “วัดใหม่ปราสาทสามยอด” กับ “วัดราชอุทัย” สำหรับวัดใหม่ปราสาทสามยอด น่าจะอยู่ใกล้ๆกับพระปราสาทสามยอด อาจจะอยู่ตรงสถานีอนามัย (ปัจจุบันเป็นสถานีดับเพลิงลพบุรี) ของเทศบาลเมืองลพบุรีก็ได้ เพราะตรงนั้นและบริเวณใกล้เคียงเป็นเนินดินสูงกว่าที่อื่นๆ และก็ตรงกับที่ ดร.จอง บวสเซอร์รี่ ได้เขียนกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นแผ่นอิฐซึ่งเป็นลักษณะการก่อสร้างแบบทวารวดี ในการขุดเพื่อสร้างรากฐานของสถานพยาบาลแห่งใหม่ภายในเมือง....”

ซึ่งก็คงเป็นบริเวณเดียวกับ วัดใหม่ปราสาทสามยอด

วัดราชอุทัย

ส่วน วัดราชอุทัย คุณอ่อนสา แพงแสง บอกว่าน่าจะอยู่ริมถนนกาญจนาคมทางซ้ายมือ (ถนนสายนี้เริ่มต้นจากวัดพระศรีมหาธาตุไปประตูชัย) เคยเห็นเนินดินแต่ปัจจุบันเป็นชุมชนจนไม่ทราบว่าเป็นวัดมาก่อน

ถนนกาญจนาคมบริเวณวัดราชอุทัย

วัดสองคนหรือวัดสองพี่น้อง

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ผู้เขียนเช่าบ้านอยู่ในชุมชนทางทิศตะวันออกของสถานีรถไฟพลพบุรี ได้เห็นเนินดินและเศษกระเบื้องดินเผาในบริเวณบ้านใกล้ๆ กัน จึงสอบถาม**ป้าเล็ก สุรโชติ** คนเก่าแก่ของชุมชนนั้น จึงทราบว่าบริเวณนั้นเป็น**วัดสองคนหรือวัดสองพี่น้อง** เคยเห็นซากผนังวิหารด้วย และผู้เขียนเคยเห็นเจ้าของบ้านชุดหลุมฝังเสาไว้บ้านก็พบซากอิฐเป็นชั้นๆ เมื่อไปถาม **คุณอ่อนสา แพงแสง** เจ้าหน้าที่กรมการศาสนาสมัยนั้นก็บอกว่าบริเวณนั้นเป็น **วัดสองคนหรือวัดสองพี่น้อง** จริง

ปัจจุบันบริเวณวัดสองคนหรือวัดสองพี่น้องถูกก่อสร้างเป็นอพาร์ทเมนต์ อาคารบ้านเรือนหลายหลัง จึงไม่ทราบว่าวัดสองคนอยู่ตรงไหน

และในบริเวณบ้าน**ป้าเล็ก สุรโชติ** ผู้เขียนเห็นคนงานขุดดินเพื่อทำบ่อเลี้ยงปลาได้พบ**ท่อประปาขนาดใหญ่** ผมจึงแจ้งให้เพื่อนชื่อ**เจตน์พันธุ์ ธนสุนทร** ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ จากนั้นคุณเจตน์พันธุ์ได้แจ้งต่อให้หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ได้ทราบ และหัวหน้าพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ได้ให้คนงานมาขุดนำท่อประปาไปตั้งแสดงไว้ที่ลานหน้าพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระนารายณ์ ลักษณะท่อประปาดังกล่าวมี

ความยาวแต่ละท่อ ๔๘ เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๖ เซนติเมตร หนา ๔ เซนติเมตร ซึ่งยังมีอยู่จำนวนมาก เนื่องจากผู้เขียนลงไปมองดูก็เห็นเป็นแนวยาวไปไกลมาก ถ้าหากจะขุดแต่งเป็น พิพิธภัณฑสถานเปิด จะน่าสนใจมาก เช่นเดียวกับ พิพิธภัณฑสถานเปิดบ้านโป่งมะนาว หรือที่บ้านเชียง หรือเตาเผาที่สิงห์บุรี เป็นต้น

ท่อประปาสมัยสมเด็จพระนารายณ์
ที่ขุดพบบริเวณอพาร์กเมนต์ตรงข้าม
สถานีรถไฟลพบุรี

บริเวณใกล้เคียงกับบ่อพาร์ทเมนต์ ทรงข้ามสถานีรถไฟลพบุรี

บริเวณสถานีรถไฟที่เคยขุดพบท่อประปาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และเป็นส่วนหนึ่งของวัดสองคน

บริเวณบ้านหลังนี้ที่เคยขุดพบท่อประปาส้มเขียวพระนารายณ์มหาราช
และเป็นส่วนหนึ่งของวัดสองคน

วัดมเหศวร

คุณอ่อนสา แพงแสง เจ้าหน้าที่กรมการศาสนาได้เล่าให้ผมฟังอีกว่า ไกล ๆ กับวัดสองคนไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็น “วัดมเหศวร” เคยเห็นเนินดินแต่ถูกตัดเป็นถนนโกษาปานและชาวบ้านเช่าที่ดินของกรมการศาสนา เพื่อสร้างบ้านเป็นที่อยู่อาศัย ทั้งยังเคยพบซากศิลาแลงในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมากด้วย

ปัจจุบันยังมีซากศิลาแลง ชิ้นส่วนของพระพุทธรูป ให้เห็นอยู่ข้างริมถนนโกษาปาน และมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ ๑ ต้น

กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนวัดมเหศวรเป็นโบราณสถาน ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๒๔ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ จากการสอบถามชาวบ้านในบริเวณนี้ เล่าว่าเมื่อก่อนมีพระพุทธรูป และโบราณวัตถุมากมาย แต่ถูกขโมยไปจนเหลืออยู่บ้างเท่าที่เห็น

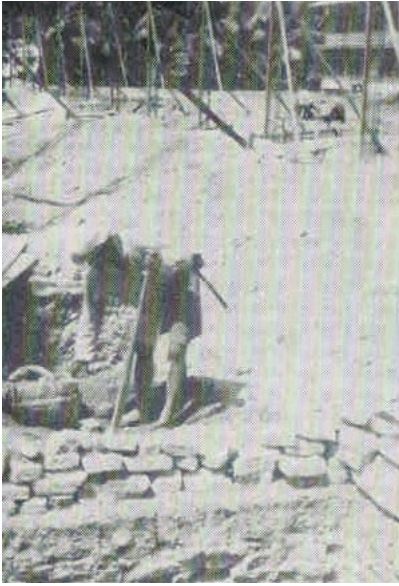

บริเวณวัดมเหศวร

โบราณสถานในบริเวณวิทยาลัยเทคนิคลพบุรี

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ ผู้เขียนทราบข่าวทางหนังสือพิมพ์ว่าทางโรงเรียนเทคนิค ลพบุรี (ปัจจุบันคือวิทยาลัยเทคนิคลพบุรี) ให้คนงานขุดดินเพื่อสร้างตึกอำนวยการและอาคารเรียน ได้พบพระเครื่องเป็นจำนวนมากจนถึงชั้นย่อยแย้งกัน จนเป็น ข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ คุณเจตน์พันธุ์ ธนสุนทรได้ชวนผู้เขียนไปดู ก็ได้พบว่า

ซากโบราณสถานก่อด้วยอิฐถือปูน
จากหลุมที่ขุด

พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ ปางประทานอภัย
สมัยลพบุรี

วิทยาลัยเทคนิคลพบุรี

มีซากโบราณสถานก่อด้วยอิฐถือปูนเป็นจำนวนมาก และยังพบพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางประทานอภัยสมัยลพบุรีสูงประมาณ ๑ ศอก ด้วย ผมจึงขอถ่ายรูปไว้

บริเวณนี้มีผู้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่าน่าจะเป็น “วัดละโว้” ซึ่งชื่อวัดเป็นชื่อเดียวกับความเชื่อที่รับรู้โดยทั่วกันว่า “ละโว้” เรื่องอำนาจขนาดใหญ่เรียก “รัฐละโว้” และมีศูนย์กลางอยู่ลพบุรี นายตรี อมาตยกุลก็ได้กล่าวถึง “วัดละโว้” ไว้ในตอนต้นเช่นกัน ยิ่งไปกว่านั้นบริเวณใกล้เคียงกันนี้ ก็เชื่อกันว่ามีวัดอยู่หลายวัดดังกล่าวแล้ว อีกทั้งบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีก็เคยขุดพบพระพุทธรูปและโบราณวัตถุจำนวนมากเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

โบราณสถานในบริเวณวิทยาลัยเทคนิคลพบุรี

อาคารต่าง ๆ ในบริเวณวิทยาลัยเทคนิคลพบุรี

พระพุทธรูปและโบราณวัตถุบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

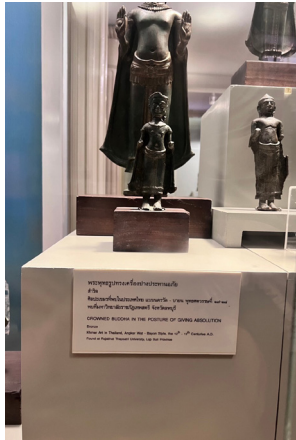
ในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเคยพบพระพุทธรูปและโบราณวัตถุจำนวนมากเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ขณะขุดดินเพื่อสร้างอาคารเรียน (ทางมหาวิทยาลัยได้มอบโบราณวัตถุพระพุทธรูปทั้งหมดให้พิพิธภัณฑ์สถานสมเด็จพระนารายณ์) และน่าจะยังมีซากโบราณวัตถุสถานและโบราณวัตถุในบริเวณนี้อีกมาก รวมทั้งบริเวณใกล้เคียง

พระพุทธรูปที่พบที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ขณะขุดดินเพื่อสร้างอาคาร

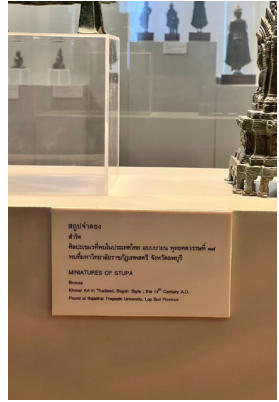
เคยขุดพบพระพุทธรูปขณะขุดหลุม
สร้างอาคารคณะวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยี (อาคารซ้ายมือ)

พระพุทธรูปปางประทานอภัย
สำริด พบที่มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี จัดแสดงที่
พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนารายณ์

พระพุทธรูปปางประทานอภัย
สำริด พบที่มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเทพสตรี จัดแสดงที่
พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนารายณ์

สถูปจำลองสำริด พบที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนารายณ์

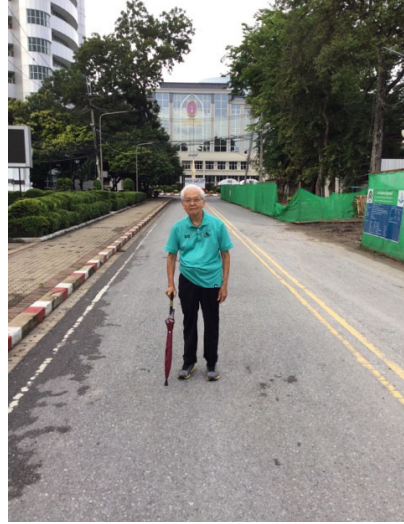

พระพุทธรูปปางมารวิชัยในซุ้มเรือนแก้ว สำริด
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนารายณ์

วัดร้างใช้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก

พระพุทธรูปปางมารวิชัย สำริด พบ
บริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
(ภาพจากมติชน ๓๒ กรกฎาคม ๒๕๕๒)

บริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ปล่องท่อระบายน้ำ สบัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สระน้ำในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สระน้ำในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนสาธิตเทพสตรี ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของ “หอพักชิตชายชล” มาก่อนช่วงระยะหนึ่ง และตั้งอยู่ใกล้ ๆ ปล่องระบายน้ำสมัยสมเด็จพระนารายณ์ คงเป็นสระน้ำโบราณที่ขุดขึ้นเพื่อนำน้ำมาใช้ในชุมชน ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชคงจะตักน้ำจากสระน้ำแห่งนี้มาเติมในปล่องระบายน้ำก็เป็นไปได้

บริเวณโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

หอพัก “ชิตชายชล”

วัดร้างใช้ที่ดินที่ไม่มีคนรู้จัก

บริเวณที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่งคือบริเวณหน้าตึกลวะศรี ซึ่งอยู่ไม่ไกลกับ
สระน้ำแห่งนี้ ทราบว่าเคยขุดพบเศษเครื่องปั้นดินเผาจำนวนหนึ่งด้วย

บริเวณอาคารลวะศรี
ปัจจุบัน

บริเวณอาคารลวะศรี
เมื่ออดีต

สระมนโอราห์

สระมนโอราห์ เป็นสระน้ำโบราณที่กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ หน้า ๙๐๕ เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๔๗๙

ต่อมามีผู้คนเข้าไปสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยอย่างไม่เป็นระเบียบ กลายเป็นชุมชนแออัดขนาดใหญ่ ตั้งในแผนที่ของวารสารเมืองโบราณ ได้วาดภาพสระมนโอราห์ไว้ด้วย

เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๐ ได้เกิดอัคคีภัยขึ้น ทำให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในธรรมโนราห์ถูกไฟไหม้ ๘๙ หลังคาเรือนที่เหลืออยู่ไม่ถูกไฟไหม้ทางการให้รื้อถอนไปสร้างที่อยู่ใหม่ เพื่อที่ทางหน่วยศิลปากรที่ ๔ ลพบุรีจะทำการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานธรรมโนราห์ให้ดูดีขึ้นกว่าเดิม โดยเริ่มดำเนินการแล้วเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๕ คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พ.ศ.๒๕๖๙

และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๑ หน่วยศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี ได้ทำการขุดตรวจทางโบราณคดีธรรมโนราห์ เพื่อศึกษาข้อมูลทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ทำให้ค้นพบหลักฐานว่า มีการใช้พื้นที่แหล่งน้ำบริเวณธรรมโนราห์มาตั้งแต่พุทธศตวรรษ

ที่ ๑๖ ทั้งได้พบโบราณวัตถุสมัยทวารวดี และ สมัยอยุธยา ได้แก่ หม้อดินเผาแบบ มีสัน ขามดินเผาแบบมีสัน และขามดินเผาก้นลึก กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษ ที่ ๑๖-๑๗ หม้อดินเผาก้นกลม และชิ้นส่วนไหเนื้อแกร่ง ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙- ๒๒ ชิ้นส่วนเชิงชายหน้าเทวดาและลำตัวประติมากรรมนุ่งผ้าลายกนก ราวพุทธ ศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ แผ่นหินบดและหินบด ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ กระปุก สังกโลกจากแหล่งเผาศรีสีชนาลัย และชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเขมรจากแหล่งเตาเผา บุรีรัมย์ สมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๑) เป็นต้น

การขุดตรวจทางโบราณคดี
สระมะโนราค์

วัดร้างใช้ที่ดินที่ไม่มีคนรู้จัก

บริเวณสระมโนราห์ที่กำลัง
ขุดลอกนำขยะออกไปทิ้ง

บริเวณสระมโนราห์ที่กำลัง
ขุดลอกนำขยะออกไปทิ้ง

หม้อดินเผาแบบมีสัน

หม้อดินเผาทึบกลม และชิ้นส่วนไหเนื้อแกร่ง ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๒

ชิ้นส่วนเชิงชายหน้าเทวดาและลำตัวประติมากรรมนุ่งผ้าลายกนก
ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

แท่นหินบดและหินบด ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

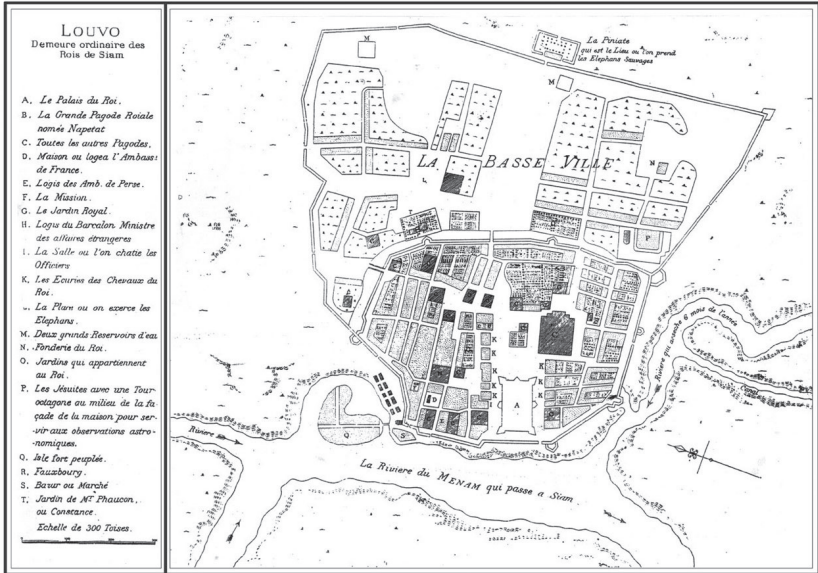
กระปุกสังคโลกจากแหล่งเผาศรีสัชชนาลัย และชิ้นส่วนเครื่องถ้วยเขมรจากแหล่งเตาเผาบุรีรัมย์ สมัยอยุธยา (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓)

ขอชื่นชมในการอนุรักษ์และพัฒนาสรมโนราห์ที่สำเร็จในปี พ.ศ.๒๕๕๙ คงจะทำให้สรมโนราห์ทวนคืนหน้าทีกลับมาใช้งานเดิมอีกครั้ง ทั้งจะช่วยเติมเต็มประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองลพบุรีได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ที่มา <https://www.finearts.go.th/promotion/view/๑๕๓๒๒>

ต่อมาได้มีการตรวจทางโบราณคดีบริเวณศาลพระกาฬก็น่าสนใจเช่นกัน

แผนที่เมืองลเว็ทที่วิศวกรชาวฝรั่งเศสวางขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มีสระมโนราห์ด้วย

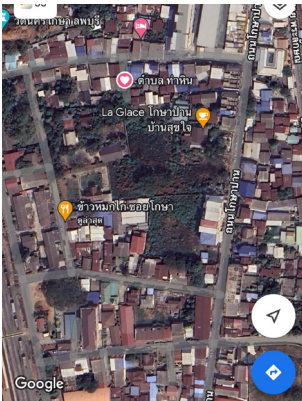

การขุดตรวจทางโบราณคดีบริเวณศาลพระกาฬ

สระน้ำโบราณ

สระน้ำโบราณ เป็นสระน้ำโบราณ เข้าใจว่าเป็นสระน้ำรุ่นราวคราวเดียวกับสระมนโรรักษ์ ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับศาลพระกาฬ, วัดนครโกษา, วัดมเหศวร, วัดสองคน, ชุมชนโกษา, ซอยพรหมจารย์, ถนนโกษาปาน, Pee Homestay and Massage และร้านข้าวหมกไก่ ซอยโกษา ฮาลาล

เข้าใจว่าในสมัยโบราณคงขุดดินที่สระโบราณแห่งนี้เพื่อนำมาถมใช้สร้างเมือง สร้างศาลพระกาฬ วัดนครโกษา วัดมเหศวร วัดสองคน และวัดใกล้เคียงอีกหลายวัด เมื่อขุดดินขึ้นมาแล้วจึงกลายเป็นสระน้ำกักเก็บน้ำไว้ใช้ก็เป็นไปได้ ต่อมา จึงมีชาวบ้านใช้บริเวณขอบสระตั้งบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย หอพักนักศึกษามากขึ้นเรื่อย ๆ สามารถมองเห็นขอบสระบางแห่งชาวบ้านทำบันไดขึ้นลงอย่างชัดเจน เมื่อมีบ้านเรือนมากขึ้นทางเทศบาลจึงสร้างซอยเล็ก ๆ ให้ชาวบ้านเข้าออกได้สะดวก และตั้งชื่อซอยนี้ว่า “ซอยพรหมจารย์” ไม่ทราบว่าคุณคิดจะตั้งชื่อซอยว่า “พรหมจรรย์” เพื่อล้อเลียนผู้หญิงที่ทำงานกลางคืนจำนวน

ภาพถ่ายทางอากาศ
บริเวณสระน้ำโบราณ

แผนที่แสดงให้เห็น “สระน้ำโบราณ”

มากที่เข้ามาเช่าบ้านอยู่ในซอยนี้ แต่
เพี้ยนมาเป็น “พรหมจารย์” และ
ทางเทศบาลยังตั้งชื่อชุมชนนี้ว่า “ชุม
ชนโกษา” อีกด้วย

จึงขอตั้งข้อสังเกตว่า เห็น
สมควรจะทำการสำรวจค้นคว้าใน
เชิงลึกสระน้ำโบราณ และอนุรักษ
บูรณะสระน้ำโบราณแห่งนี้เช่นเดียว
กับสระมนโรรห์ ก่อนที่จะมีชาวบ้าน
เข้าไปสร้างบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย
หรือหอพักนักศึกษา มากขึ้นไป
กว่านี้

แผนที่ 5.1 แสดงแผนที่กรุงเทพฯ เมืองลพบุรี ปี พ.ศ. 2457

แผนที่กรุงเทพฯ เมืองลพบุรี ปี พ.ศ. 2457

ซอยพรหมจารย์ที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่หลายหลังคาเรือน

วัดร้างใช้ที่ดินที่ไม่มีคนรู้จัก

ป้ายซอยพรหมจารีย์

บริเวณขอบสระน้ำโบราณที่ชุมชนโกษา
ทำบันไดทางขึ้น 12 ขั้น

บริเวณขอบสระน้ำโบราณถูกทำเป็นบันได
ทางลงไปยังกันสระน้ำโบราณ

ริมขอบสระน้ำอีกด้านหนึ่ง
ในวงกลมสีแดงเป็นกันสระน้ำโบราณ

ก้นสระน้ำโบราณยังมีน้ำขังอยู่บ้างบางส่วน

ก้นสระน้ำโบราณที่ไม่มีน้ำท่วมขัง

วัดร้างใช้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก

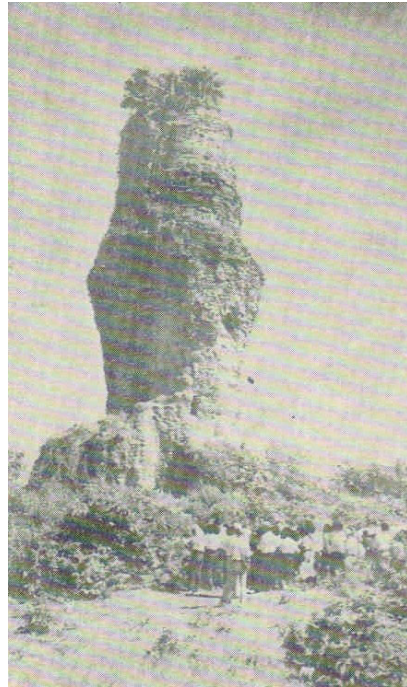
วัดนครโกษาตั้งอยู่ใกล้ ๆ สระน้ำโบราณ

พระพุทธรูปพบบริเวณวัดนครโกษาใกล้ ๆ สระน้ำโบราณ

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนคิดว่า กรมศิลปากร คณะโบราณคดี หน่วยศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี มหาวิทยาลัยศิลปากรควรร่วมกันทำการศึกษาค้นคว้าและขุดค้นโบราณสถานและวัดร้างใต้ดินเหล่านี้อย่างยิ่ง ในช่วงเวลาที่ผ่านมาก็เคยมีการขุดค้นโบราณสถานหลายต่อหลายแห่งในจังหวัดลพบุรี เช่น กรมศิลปากรขุดค้นบริเวณ **บ้านวิชาเยนทร์** เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๐ และขุดค้น **เมืองโบราณชัยจำปา** เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๙ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรขุดค้นที่ **บ้านพรหมหิน (ใต้)** ขุดค้นบริเวณ **บ้านวิชาเยนทร์** เมื่อเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๔๙ และที่ **บริเวณศาลลูกศร** ก็มีการขุดค้นเช่นกัน แต่ก็ยังไม่มีหน่วยงานใดสนใจโบราณสถานและวัดร้างใต้ดินที่ผมกล่าวมาทั้งหมดนี้ ผมจึงเขียนเรื่องนี้มาให้ท่านอ่านกันอีกครั้งหนึ่ง คงจะมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ทบทวนดู และคงจะสนใจศึกษาค้นคว้า และขุดค้นต่อไป เช่น กรมศิลปากร คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี วัฒนธรรมจังหวัดลพบุรี ชมรมคนรักลพบุรี ชมรมอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานและสิ่งแวดลอมจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร และ เทศบาลเมืองลพบุรี เป็นต้น ผู้เขียนคิดว่าถ้าได้มีการขุดค้นทางโบราณคดีจะได้หลักฐานที่น่าสนใจและจะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีที่น่าสนใจอย่างแน่นอน

เจดีย์วัดไถ่ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๗

ตัวอย่างเช่น เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๐ กรมศิลปากรได้ขุดค้นพื้นที่ **บริเวณบ้านวิชาเยนทร์** ในชั้นวัฒนธรรมระดับล่างได้พบซากอาคารสมัยทวารวดีด้วย และเมื่อปี พ.ศ.๒๕๖๑ หน่วยศิลปากรที่ ๔ ลพบุรี ได้ทำการขุดตรวจทางโบราณคดี สระมโนราห์ดังกล่าวแล้ว เป็นต้น

เจดีย์วัดไก่
เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔

เจดีย์วัดไก่
เมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๙

วัดไก่อ

ผู้เขียนขอแถมเรื่องที่น่าสนใจอีก ๒ เรื่อง เรื่องแรกคือผู้เขียนได้พบภาพถ่าย **เจดีย์วัดไก่อ**ซึ่งถ่ายเมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๗ เป็นภาพขณะที่นักศึกษา ป.ม.ศ.โรงเรียนเพาะช่างไปศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปะจากสถูปมอญสมัยทวารวดี (เป็นภาพจากสูจิบัตรการแสดงศิลปกรรมของโรงเรียนเพาะช่างปี พ.ศ.๒๔๙๗) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับภาพเจดีย์วัดไก่อซึ่งผู้เขียนพบในเว็บไซต์ www.thaitumbon.com เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ แล้วแตกต่างกันมาก และมีข้อความประกอบภาพว่า **“เจดีย์วัดไก่อ เจดีย์เก่า ซึ่งในปัจจุบันได้ชำรุดทรุดโทรมลงอย่างมาก”**

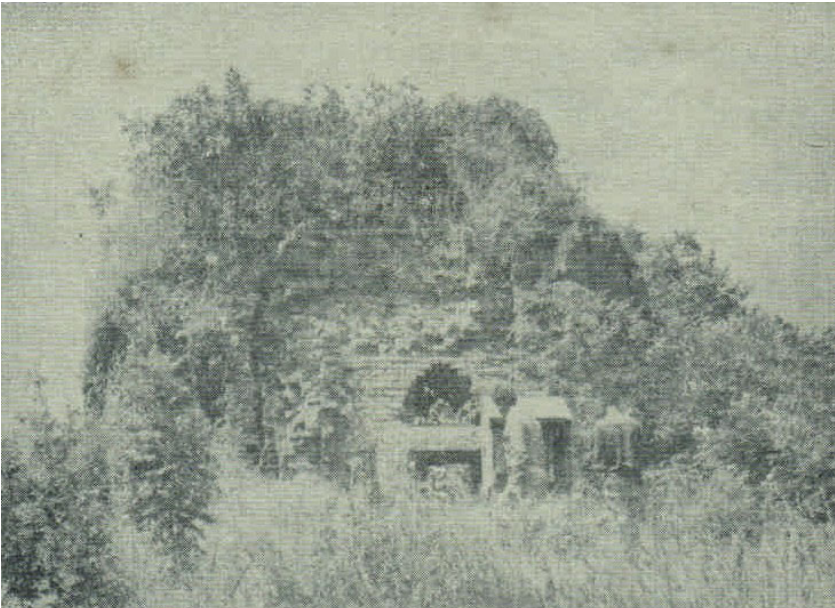
ผู้เขียนเองเมื่อมีโอกาสเดินทางมาลพบุรีก็ไม่มีเวลาแวะไปดู เนื่องจากภาพนี้นำขึ้นเว็บไซต์เมื่อหลายปีมาแล้ว จึงขอฝากให้ผู้ที่เกี่ยวข้องดูแลด้วย เมื่อครั้งที่ผมเดินทางออกสำรวจค้นคว้าโบราณวัตถุสถานในจังหวัดลพบุรีเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๙-๒๕๑๒ ส่วนมากผู้เขียนใช้รถจักรยาน สามารถถีบจักรยานไปสำรวจโบราณสถานและวัดในตัวเมืองเป็นส่วนใหญ่เพราะอยู่ใกล้ ๆ ส่วนวัดไก่อเป็นวัดอยู่นอกเมือง จึงถีบจักรยานไปไม่ถึง เสียตายที่ไม่ได้ไปถ่ายภาพไว้

ที่ผู้เขียนนำภาพทั้งสองภาพนี้มาเปรียบเทียบให้ดู เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าไม่มีหน่วยงานใดเห็นความสำคัญของ **เจดีย์วัดไก่อ** เพราะปล่อยให้ค้นร้ายชุดค้นจนพังลงมาเป็นสภาพดังที่เห็นในภาพทางขวามือ แต่ก็ยังดีที่ยังมีเหลืออยู่บ้าง ไม่มีการรื้อทำลายเพื่อสร้างถนนตัดผ่านหรือเพื่อสร้างอาคารบ้านเรือนเหมือนกับ **วัดละโว้ว วัดไก่อเตี้ย วัดไก่อจั้น วัดพระยาออก วัดใหม่ปราสาทสามยอด วัดราชอุทัย วัดมเหศวร และ วัดสองคน** ที่เหลือแต่ชื่อและไม่มีคนรู้จักวัดเหล่านี้

อีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ผู้เขียนกับคุณเจตน์พันธ์ ธรสุนทรได้เดินทางไปสำรวจค้นคว้าโบราณวัตถุสถานในอำเภอชัยบาดาลคือ “ปราสาทนางผมหอม” การเดินทางในปีนั้นต้องไปทางรถไฟไปลงที่สถานีโคกคลี แล้วขอโดยสารรถแทรกเตอร์ไปลงกลางทางแล้วเดินต่อไปยังปราสาทนางผมหอม อีกราว ๑ กิโลเมตร ต่อมาเมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๒ นี้ ผมมีโอกาสเดินทางไปท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิตามทางหลวงหมายเลข ๒๐๕ เห็นป้ายแยกไปยังปราสาทนางผมหอมได้ จึงแวะไปชมและถ่ายภาพ และนำมาเปรียบเทียบกัน ขอชื่นชมกรมศิลปากรได้ทำการอนุรักษ์และพัฒนาให้ดูดีและน่าสนใจมากขึ้น

ผู้เขียนขอฝากเรื่อง “วัดร้างใต้ดินที่ไม่มีคนรู้จัก” ที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นจนถึงบรรทัดนี้โดย “ขอฝากไว้ในแผ่นดิน” กันสิ้ม เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาค้นคว้าในเชิงลึกและช่วยกันอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป ถ้าวันนี้ยังไม่มีใครดำเนินการ ขอฝากให้อนุชนรุ่นหลังต่อ ๆ ไปดำเนินการก็แล้วกัน

ปราสาทนางผมหอมปีพ.ศ.๒๕๑๓

ปราสาทนางผมหมอม
ปี พ.ศ.๒๕๕๒

ปราสาทนางผมหมอม
ปี พ.ศ.๒๕๕๒

ภายในปราสาทนางผมหมอม
ปีพ.ศ.๒๕๕๒

เกี่ยวกับผู้เขียน รองศาสตราจารย์ หวน พันธุ์พันธ์

ประวัติส่วนตัว

เกิดวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๗๕ ที่บ้านเลขที่ ๓๐ หมู่ ๔ ตำบลอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง เป็นบุตรนายฝอย นางบุญเรือน พันธุ์พันธ์ บิดามารดา มีอาชีพ ทำนา

ประวัติการศึกษา

- สำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษา (ป. ๕)
จากโรงเรียนวัดเกาะ (โพธิ์ทองเพิ่มพิทยากุมิ) อำเภอโพธิ์ทอง
จังหวัดอ่างทอง
- สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. ๓)
จากโรงเรียนมัธยมผ่องพิทยา อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง
- สำเร็จการศึกษา ประโยคครูประกาศนียบัตรจังหวัด (ว.)
จากโรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำเร็จการศึกษา ประโยคครูมูล (ป.) จากโรงเรียนฝึกหัดครู
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- สำเร็จการศึกษา ประโยคครูประถมการช่าง (ป.ป.ช.)
จากโรงเรียนเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร
- สำเร็จการศึกษา ประโยคครูมัธยมการช่าง (ป.ม.ช.)
จากโรงเรียนเพาะช่าง กรุงเทพมหานคร
- สำเร็จการศึกษา การศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.)
จากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร
- สำเร็จการศึกษา ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.)
จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ครอบครัว

ภรรยา อาจารย์ ปรียา พิณรุฬพันธ์ สำเร็จการศึกษา การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร

หน้าที่การงาน รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์ ผู้ช่วยรองอธิการบดี ฝ่ายบริหาร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

บุตรธิดา ๓ คน

๑. นางสาวปิยพันธ์ พิณรุฬพันธ์

สำเร็จการศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หน้าที่การงาน ผู้ตรวจเกษตรอินทรีย์อาวุโส (Senior Inspector)

บริษัท เอซีที ออร์แกนิกจำกัด กรุงเทพฯ ฯ

๒. นายปิยพันธ์ พิณรุฬพันธ์

สำเร็จการศึกษา วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (วศ.บ.)

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี

หน้าที่การงาน วิศวกรไฟฟ้า บริษัท ทีเอ็ม คอลซัลติง เอนจิเนียริ่ง แอนด์

แมนเนจเม้นท์ จำกัด กรุงเทพฯ ฯ

๓. นายปิยพัฒน์ พิณรุฬพันธ์

สำเร็จการศึกษา บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หน้าที่การงาน อุบาสก วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

ประวัติการทำงาน

- วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน

ต่าหน่งหน้ที่ในการท่างาน

- หัวน้หน้าหมวตววิชาหตถศกษา วทยาลัยครุเทพสตรลพบุรี
- ผู้ชัวยศาสตราจารย์ประจ่าภาควทชกศลปะและวฒนธรรมคณะมนุชยศาสตร มหาวทยาลัยศรลนครลนทรวลโรฒ พทชณลลอก
- ประธานบรรยเวกษก์ และ นายกสโมสรอาจารย์ มหาวทยาลัยศรลนครลนทรวลโรฒ พทชณลลอก
- รองศาสตราจารย์ประจ่าภาควทชกการบรลการศกษา คณะศกษาศาสตร มหาวทยาลัยศรลนครลนทรวลโรฒ บางชนกรุงเทพมหานคร
- หัวน้หน้าภาควทชกการบรลการศกษา, ประธานคณะกรรมาการประชาสัฒพ์นั, เลขานุการคณะศกษาศาสตร มหาวทยาลัยศรลนครลนทรวลโรฒ บางชนกรุงเทพมหานคร
- บรรณาธการ วารสารศรลนครลนทรวลโรฒ วลจยและพฒนา มหาวทยาลัยศรลนครลนทรวลโรฒ ประสานมตร กรุงเทพมหานคร
- เลขานุการและประชาสัฒพ์นัชมรมผู้สูงอาย อาจารย์และช่าราชการ มหาวทยาลัยศรลนครลนทรวลโรฒ
- กรรมาการคอรการสารานุกรมศกษาศาสตร คณะศกษาศาสตร มหาวทยาลัยศรลนครลนทรวลโรฒ
- อาจารย์ประจ่าหลักสูตรศกษาศาสตรมหาบัณชต สาชาวทชกการบรลการศกษา มหาวทยาลัยลลสเทรลนเอเชย และมหาวทยาลัยปทุมธานี

ผลงานที่ปรากฏต่อสาธารณชน

เขียนบทความและสารคดีเกี่ยวกับศิลปะ โบราณคดี ประวัติศาสตร์ การศึกษา และการบริหารการศึกษา ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ วารสาร และ นิตยสารต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์, วัฒนธรรมไทย, สามทหาร, พาที, เอกลักษณ์ไทย, เสียงอ่างทอง, ชาวกรุง, มิตรครู, สยามรัฐ, มติชน, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, มติครู, สยามโพสต์, ต่วย'ตูน, สารานุกรมศึกษาศาสตร์, ศิลปวัฒนธรรม, จดหมายข่าว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, จดหมายข่าว ชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลปากเกร็ดเวชการ, จดหมายข่าว ชมรมผู้สูงอายุ อาจารย์ และข้าราชการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และวารสารของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น

เขียนหนังสือที่พิมพ์เป็นเล่ม เช่น ศิลปศึกษาสำหรับครู, ทัศนศึกษา แขนงต่างๆ, ความซาบซึ้งในศิลปะ, การสอนศิลปศึกษาในชั้นประถม, ศิลปะกับมนุษย์, ลพบุรีที่น่ารู้, อ่างทองของเรา, พิชณโลกของเรา, เที่ยวชมโบราณวัตถุ สถานที่ในเมืองพิชญโลก, อุตรดิตถ์ของเรา, พิจิตรของเรา, สุโขทัยเมืองเก่าของเรา, มรดกศิลปกรรมสยาม, การบริหารโรงเรียน, การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์ กับชุมชน, เทคนิคแห่งการเป็นผู้นำและธรรมะกับการศึกษา, ไปเชียงใหม่ มุ่งโตเกียว เที่ยวปารีส พิชิตยูนนาน, เมืองโบราณของเรา, ศิลปะโบราณคดี ของเกาะเกร็ดและนนทบุรี, เรื่องที่น่ารู้ในอเมริกา, เที่ยวคลองชมวัด, เที่ยววัด ชมวัง : เมืองพิชญโลก, ประวัติศาสตร์เมืองนนทบุรี, เที่ยวยุโรป โฉบไปอเมริกา นักบริหารมืออาชีพ, ประวัติศาสตร์เมืองนนทบุรี, ชีวิตในวัยเด็กของผม, ทอดน่องท่องดูของดีที่โพธิ์ทอง, เที่ยวอเมริกาจากตะวันตกกไปตะวันออก, เที่ยวคลองชมวัด : นนทบุรี เที่ยวยุโรปแปดประเทศ, เส้นทางนักบริหารมืออาชีพ, เที่ยวอเมริกา ๒ เมือง ๒ รัฐ, เที่ยวยุโรป โฉบไปอเมริกา, รวมเรื่องสั้น : ชีวิตรัก ของข้าพเจ้า, ชีวิตวัยเรียน, เที่ยวเวียตนาม, การบริหารทรัพยากรทางการศึกษา, เที่ยวอินเดีย : นมัสการพุทธสถาน ผ่านไปยลที่ขมาฮาล, เขื่อนพม่า : ไหว้พระ มหาชะเวดากอง, เที่ยวออสเตรเลีย : ชมนกเพนกวินเดินพาเหรดคีนรั้ง, ศึกษา

ดูงานและท่องเที่ยว ปีนัง มาเลเซีย สิงคโปร์, ศึกษาดูงานฟิลิปปินส์ บินต่อไป
ฮ่องกง, เที่ยวชมนครวัดโดยไม่ต้องพึ่งทัวร์, พาถูกไปเที่ยวสิงคโปร์, ทอดน่อง
ห้องดูของดีที่อ่างทอง, ทอดน่องห้องดูของดีที่ลพบุรี, ใต้ร่มยุงทอง เทพสตรี
เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๑-๒๕๑๓, วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๓-
๒๕๐๕, คณะครุศาสตร์ จุฬาฯ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๔-๒๕๑๖ และ วศ.พิษณุโลก -
มศว พิษณุโลก เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๓-๒๕๒๒

ที่อยู่ปัจจุบันของผู้เขียน

๒๙/๒๑๒ เมืองทองธานี โครงการ ๒ ซอย ๘

ถนนแจ้งวัฒนะ หมู่ที่ ๙ ตำบลบางพูด

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทร. ๐-๒๕๐๓-๒๖๖๘,๐๘-๖๕๓๙-๙๗๔๕

E-mail Address : huan@swu.ac.th,

huanphinthuphan@hotmail.com

Website :

https://www.facebook.com/huanphinthuphan?ref=tn_tnmn

<https://www.facebook.com/profile.php?id=๑๐๐๐๔๐๕๓๙๒๗๕๐๔๓>